

TEORIE KANONICKÉHO PRÁVA

IGNÁC ANTONÍN HRDINA
MILOŠ SZABO

KAROLINUM

Teorie kanonického práva

Ignác Antonín Hrdina

Miloš Szabo

Recenzovali: doc. JUDr. Milan Kindl, CSc.

doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D.

Imprimatur

+ Dominik kardinál Duka, arcibiskup pražský

Č.j. S/2017/474 dne 2. listopadu 2017

Imprimi potest

+ Michael Pojezdný, O.Praem, opat strahovský

Č.j. ÚK 1110/2017 dne 20. listopadu 2017

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2018

www.karolinum.cz

Redakce Vendula Kadlečková

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2018

© Ignác Antonín Hrdina, Miloš Szabo, 2018

ISBN 978-80-246-3919-2

ISBN 978-80-246-3955-0 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Seznam zkratk	13
Úvod	17

ČÁST PRVNÍ: POJEM KANONICKÉHO PRÁVA A POJMY SOUVISEJÍCÍ

Pojem práva obecně	25
Pojem práva v různých významech	25
Různé přístupy k právu (právo přirozené a právo pozitivní)	26
Jusnaturalistický přístup	27
Juspozitivistický přístup	29
Sociologické přístupy	31
Právo božské a právo lidské	35
Právo kanonické, právo konfesní a právo církevní	36
Právo kanonické	39
Specifické rysy kanonického práva	40
Princip personality kanonického práva	41
Rozlišování vnějšího a vnitřního oboru	42
Princip kanonické umírněnosti	44
Princip koncentrace moci	45
Absence přímého donucení	47
Pojem a předmět kanonického práva	48
Pojem kanonického práva	48
Předmět kanonického práva	49
Právo světské a právo kanonické	53
Pohled do právních dějin	53
Platnost kanonického práva v současnosti	55
Možné kolize	58
Kanonické právo a neprávní normativní systémy	61
Kanonické právo a křesťanská morálka	61
Kanonické právo a katolická dogmatika	64

ČÁST DRUHÁ: KANONICKÉ PRÁVO JAKO VĚDECKÁ A PEDAGOGICKÁ DISCIPLÍNA

Kanonické právo jako vědecká disciplína	69
Předmět a metoda kanonickoprávní vědy	70
Systém kanonickoprávní vědy	71
Propedeutické disciplíny	72
Kanonickoprávní dogmatika	74

Sdružené (aplikované) právní vědy	74
Související disciplíny	76
Kanonické právo jako pedagogická disciplína	77
Výuka kanonického práva v kněžských seminářích a na teologických fakultách	77
Výuka kanonického práva na církevních fakultách a institutech kanonického práva.	78
Výuka kanonického práva na „světských“ právnických fakultách	80
Kanonické právo a teologie	80
 ČÁST TŘETÍ: KANONICKÉ PRÁVO V OBJEKTIVNÍM SMYSLU	
Formální prameny platného kanonického práva	87
Pojem a klasifikace pramenů kanonického práva.	88
Kanonické normativní právní akty (kanonické právní předpisy)	89
Pojmové znaky kanonického normativního právního aktu	89
Obecná klasifikace kanonických normativních právních aktů	91
Klasifikace podle stupně právní síly	91
Klasifikace podle působnosti	93
Klasifikace podle Kodexu kanonického práva	94
Církevní zákony	94
Pojem církevního zákona	95
Kodifikace v církevním zákonodárství	97
Subjekty zákonodárné pravomoci a označení jejich zákonů	98
Obecně závazná nařízení	101
Obecné prováděcí předpisy	103
Tvorba a novelizace kanonických právních předpisů	103
Kanonická normotvorba	104
Novelizace právních předpisů	108
Struktura kanonického právního předpisu	111
Jazyk kanonického právního předpisu	115
Sbírký kanonických právních předpisů	121
Instrukce, stanovy a jednací řády	124
Normativní instrukce	124
Stanovy	125
Jednací řády	127
Závaznost dokumentů Apoštolského stolce	128
Kanonickoprávní obyčje	131
Pojem právního obyčje obecně i v kanonickém právu	132
Klasifikace kanonickoprávních obyčjů	133
Podmínky vzniku kanonickoprávního obyčje	134
Zrušení kanonickoprávního obyčje	137
Kanonické normativní právní smlouvy	138
Prameny kanonického práva podle právní síly	139

Normy kanonického práva	141
Pojem, struktura a klasifikace kanonickoprávních norem	142
Pojem kanonickoprávní normy	142
Struktura kanonickoprávních norem	145
Strukturní prvky právní normy	145
Druhy hypotéz, dispozicí a sankcí	148
Klasifikace kanonickoprávních norem	150
Subjekty kanonickoprávních norem a komunikace mezi nimi	154
Subjekty kanonickoprávních norem	154
Komunikace mezi subjekty kanonickoprávních norem	156
Platnost kanonickoprávních norem	157
Působnost kanonickoprávních norem	162
Časová působnost (účinnost)	162
Územní působnost	165
Osobní působnost	167
Věcná působnost	169
Neúčinnost kanonickoprávních norem v individuálních případech	170
Dispenz a privilegium	170
Pochybnost	171
Neznalost a omyl	172
Epikie	173
Výklad kanonickoprávních norem	175
Typy výkladu z hlediska subjektu interpretace	176
Výklad autentický, resp. legální	177
Výklad forenzní	178
Výklad úřední	178
Výklad doktrinární	178
Typy výkladu z hlediska metody interpretace	179
Výklad gramatický	180
Výklad systematický	180
Výklad teleologický	181
Výklad historický	182
Výklad logický	183
Typy výkladu z hlediska poměru designantu a designátu	187
Výklad doslovný	188
Výklad rozšiřující	188
Výklad zužující	188
Vyplnění mezer v normách církevních zákonů	190
Kanonickoprávní principy	193
 Systém kanonického práva	 197
Jednota a diferencovanost systému kanonického práva	197
Členění systému kanonického práva	198

Odvětví kanonického práva	200
Ústavní právo	201
Řeholní právo	202
Magisteriální právo	203
Sanktificační právo	204
Manželské právo	204
Majetkové (patrimoniální) právo	205
Trestní právo hmotné	206
Procesní právo	207
Kanonizační právo	209
Liturgické právo	210
Konkordátní právo	211

ČÁST ČTVRTÁ: REALIZACE KANONICKÉHO PRÁVA

Kanonickoprávní vztahy	217
Pojem a struktura kanonickoprávního vztahu	218
Pojem kanonickoprávního vztahu	218
Struktura kanonickoprávního vztahu	219
Kanonickoprávní skutečnosti	219
Subjektivní kanonickoprávní skutečnosti	221
Právní jednání	221
Protiprávní jednání	223
Objektivní kanonickoprávní skutečnosti	223
Právní události	223
Protiprávní stavy	224
Svátosti jako kanonickoprávní skutečnosti	224
Čas jako právní událost	225
Preskripce (vydržení a promlčení)	225
Prekluze	227
Počítání času	228
Právní domněnky a fikce	231
Právní domněnky	231
Právní fikce	232
Subjekty kanonickoprávního vztahu	233
Účastníci právního dění v církvi	233
Fyzické osoby	233
Právní osoby	235
Orgány veřejné moci	236
Způsobilost k právům a povinnostem	237
Způsobilost k právnímu jednání	239
Způsobilost k protiprávnímu jednání	241
Obsah kanonickoprávního vztahu	242

Subjektivní právo (oprávnění)	243
Právní povinnost.	244
Objekt (předmět) kanonickoprávního vztahu	245
Aplikace kanonického práva	247
Pojem aplikace kanonického práva	248
Etapy aplikace kanonického práva	249
Zjištění skutkového stavu případu (<i>quaestiones facti</i>)	249
Právní kvalifikace případu (<i>quaestiones iuris</i>)	252
Subsumpce skutkového stavu pod právní normu; uvážení aplikujícího orgánu.	253
Vydání aktu aplikace práva.	255
Akty aplikace kanonického práva.	255
Pojem aktu aplikace kanonického práva	255
Klasifikace aktů aplikace kanonického práva	256
Vlastnosti aktů aplikace kanonického práva.	260
Právní moc	260
Účinnost	262
Vykonatelnost.	263
Struktura aktů aplikace práva.	264
Struktura soudních aktů aplikace práva (rozsudků)	264
Struktura správních aktů aplikace práva.	266
Kanonickoprávní odpovědnost	269
Pojem kanonickoprávní odpovědnosti.	269
Protiprávní jednání a jeho následky	270
Kanonickoprávní delikty.	272
Skutková podstata právního deliktu a její znaky.	272
Subjekt deliktu	272
Subjektivní stránka deliktu	273
Objekt deliktu.	275
Objektivní stránka deliktu	276
Klasifikace deliktů	277
 ČÁST PÁTÁ: CÍRKEV, VEŘEJNÁ MOC A PRÁVO	
Otázka justifikace moci v církvi	283
Proč vůbec moc v církvi?	284
Proč moc jen pro duchovní?	288
Moc a úřady v církvi	293
Pojem moci v církvi	294
Klasifikace jurisdikční moci.	295
Bipartice moci podle originarity.	295

Moc řádná	295
Moc delegovaná	298
Tripartice moci podle obsahu	299
Moc zákonodárná	300
Moc soudní	300
Moc výkonná (správní)	301
Doplnění výkonné moci (princip <i>Ecclesia supplet</i>)	302
Zánik jurisdikční moci	304
Církevní úřady	305
Pojem církevního úřadu	305
Obsazování církevních úřadů	306
Pozbytí církevních úřadů	310
Právo v církvi	313
Proč vůbec právo v církvi? (otázka po justifikaci kanonického práva)	313
Zákonnost v církvi: pojem a kanonickoprávní záruky	315
Pojem zákonnosti a její aspekty	315
Právní záruky zákonnosti v církvi	316
Prostředky nápravy vadných normativních právních aktů	317
Prostředky nápravy vadných individuálních právních aktů; správní soudnictví	318
Neplatnost vadných právních úkonů	320
Kontrola nad dodržováním zákonnosti	323
Rozhodování sporů	325
Právní donucení	325
Legitimita kanonického práva	327
Permanence kanonického práva	329
Dynamika a stabilita kanonického práva	331
Efektivita kanonického práva a jeho působení v církvi	335
Kanonické právo a informatika	338

ČÁST ŠESTÁ: KANONICKÉ PRÁVO A HODNOTY

Kanonickoprávní axiologie	345
Kanonické právo jako hodnotící i hodnotový systém	346
Kanonické právo jako hodnotící systém.	347
Kanonické právo jako hodnota	347
Právní vědomí křesťanů	348
Kanonické právo a svoboda křesťana	351
Svoboda od hříchu a od Zákona a „směnitost“ svobody	352
Svoboda v právu.	354
Svoboda v kanonickém právu	356
Svoboda křesťana a jeho podřízenost pastýřům církve.	359

Kanonické právo a spravedlnost	363
Pojem, principy a klasifikace spravedlnosti	363
Sociální spravedlnost v učení a právu katolické církve.	366
 Kanonické právo a právní jistota křesťana v církvi	369
Pojem právní jistoty	369
Vymahatelnost kanonického práva	370
Ochrana subjektivních práv; nabytá práva.	372
Předvídatelnost aplikace práva, předpoklady seznatelnosti práva	374
Obecná dostupnost právních předpisů	375
Jasnost a srozumitelnost právních norem	376
Nepřípustnost retroaktivity právních norem.	376
Právní moc rozhodnutí.	378
Aplikace právních sankcí	379
Právo na zákonný proces.	381
 Kanonické právo a kultura	387
Právní kultura (právní styl)	388
Kultura kanonického práva	388
Kanonické právo jako součást duchovní kultury	390
 Závěr	393
 Příloha: 88 právních pravidel z Knihy šesté Bonifáce VIII.	395
Shrnutí	405
Summary	407
Seznam použitých pramenů	409
Seznam použité, resp. doporučené literatury	415
Slovník vybraných latinských výrazů a sentencí (použitých v textu)	423
Jmenný rejstřík	433
Věcný rejstřík	439

Seznam zkratek

AAS	Acta Apostolicae Sedis
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch
AIS	Automatizované informační systémy
AK	Apoštolská konstituce
ASPI	Automatizovaný systém právních informací
ASS	Acta Sanctae Sedis
ATK	Akademia Teologii Katolickiej (Warszawa)
AUC	Acta Universitatis Carolinae
AV ČR	Akademie věd České republiky
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
CA	Constitutio Apostolica
CCEO	Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium
CIC/1917	Codex Iuris Canonici (1917)
CIC /1983	Codex Iuris Canonici (1983)
CLS	Critical Legal Studies
ČBK	Česká biskupská konference
ČNR	Česká národní rada

D	Digesta seu Pandectae
DRR	Decisiones Rotae Romanae
Dt	Deuteronomium (5. kniha Mojžíšova)
Ef	List sv. apoštola Pavla Efezanům
EU	Evropská unie
Ex	Exodus (2. kniha Mojžíšova)
Gal	List sv. apoštola Pavla Galatanům
Gen	Genesis (1. kniha Mojžíšova)
GS	Gaudium et spes
IT	informační technologie
in VI°	in Libro Sexto Bonifatii VIII
JU	Jihočeská univerzita
KBS	Konferencia biskupov Slovenska
KKC	Katechismus katolické církve
1 Kor	První list sv. apoštola Pavla Korintánům
KUL	Katolická univerzita Jana Pavla II. v Lublinu
LEF	Lex Ecclesiae fundamentalis
LegSys	legislativa systematicky
Lev	Leviticus (3. kniha Mojžíšova)
LG	Lumen gentium
MGH	Monumenta Germaniae historica
MK	Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici
MP	motu proprio
Mt	Evangelium podle sv. Matouše
OSN	Organizace spojených národů
OZ	občanský zákoník
1 Petr	První list sv. apoštola Petra
PB	Pastor bonus
PC	personal computer, osobní počítač
PČR	Parlament České republiky
PL	Patrologia Latina
Pl. ÚS	Plénium Ústavního soudu
qu.	quaestio
RCP	Revue církevního práva – Church Law Review
ř. z.	říšský zákoník
Řím	List. sv. apoštola Pavla Římanům
Sb.	Sbírka zákonů
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
Sk	Skutky apoštolů
S. C.	Sacra Congregatio
S. Th.	Summa theologiae (ev. theologica)
SChr	Sapientia christiana
Tit	List Titovi

TT	Teologické texty
UK	Univerzita Karlova
UP	Univerzita Palackého
UR	Unitatis redintegratio
ÚS	Ústavní soud
v.	versus
VS	Veritatis splendor
Ž	Žalm